

применять полученные знания и опыт в будущей профессиональной деятельности.

Ключевые слова: *профессиональная подготовка, компетентностный подход, будущее учителя музыки, культура профессионального мышления.*

УДК 371.13:78+37.04

*Денгаова Ао,
аспірант кафедри теорії та методики музичної
освіти НПУ ім. М. П. Драгоманова, м. Київ*

ПРИНЦИПИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ В УМОВАХ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ

***Анотація.** В статті обґрунтовуються принципи удосконалення фахової підготовки майбутніх учителів музики як універсальної виховної системи, здатної оптимізувати процес особистісного розвитку студентів у складних умовах сучасного суспільного буття. Підкреслюється, що важливим завданням педагогічної науки є розробка системи художньо-педагогічної освіти майбутніх учителів музики. На основі аналітико-синтетичного огляду та узагальнення проаналізовано особливості реалізації специфічних принципів удосконалення фахової підготовки майбутніх учителів музики в умовах кредитно-модульної системи навчання, а саме: порівняльної трудомісткості кредитів, методичного консультування, організаційної динамічності, гнучкості і партнерства, пріоритетності змістової й організаційної самостійності та зворотного зв'язку, прогностичності, технологічності, усвідомлення перспективи, діагностичності.*

Ключові слова: нова парадигма, система освіти, фахові можливості, художньо-педагогічна освіта, фахова культура.

Постановка проблеми. Соціально-економічні та політичні зміни у сучасному суспільстві, досягнення світової наукової думки, гуманізація вищої школи в Україні та Китаї вимагають якісно нового підходу у вирішенні проблеми формування фахової культури учителів музики. Виховання молодих людей, здатних ефективно працювати і навчатися впродовж усього життя, оберігати й примножувати цінності національної культури та громадянського суспільства, розвивати і зміцнювати суверенну, незалежну, демократичну, соціальну та правову державу як невід’ємну складову світової спільноти – важливе завдання закладів вищої педагогічної освіти. В. Орлов підкреслює, що «Сьогодення вимагає високоякісної підготовки фахівця, здатного до творчої професійної самореалізації та професійного становлення як суб’єкта професійної діяльності гуманістичного спрямування» [4]. Останній аспект є на сучасному етапі особливо актуальним, причому важливою його складовою слід вважати виокремлення й вирішення проблем професійної підготовки сучасного вчителя в контексті євроінтеграції.

Аналіз досліджень і публікацій із проблеми, виокремлення невирішених її частин. У сучасному науково-освітньому просторі обґрунтовано концептуальні підходи до фахової підготовки майбутніх учителів музики, а саме: аксіологічної (О. Олексюк, О. Отич, Г. Падалка, О. Рудницька, Г. Щербакова та ін.), гуманістичної (К. Завалко, М. Михайліченко, В. Орлов, О. Ростовський, Т. Смирнова та ін.), культурологічної (О. Горожанкіна, Н. Гришанович, Я. Сопіна,

О. Щолокова та ін.), діяльнісної (О. Апраксіна, А. Козир, В. Ражніков, В. Яконюк та ін.). Однак малодослідженим залишається питання реалізації інтегративних принципів навчання в умовах кредитно-модульної системи організації освітнього процесу професійної підготовки майбутніх учителів музики.

Формулювання мети статті. У межах статті обґрунтуємо основні принципи удосконалення фахової підготовки майбутніх учителів музики, що сприяють її розумінню як універсальної виховної системи, здатної оптимізувати процес особистісного розвитку студентів у складних умовах сучасного суспільного буття.

Виклад основного матеріалу. Болонський процес базується на принципах добровільності, полісуб'єктності, варіативності, гнучкості, відкритості, поступовості. Сутність його – не зміна базових основ національних систем освіти, а їх узгодження, взаєморозуміння, формування нової системи цінностей, норм і механізмів толерантного розвитку освіти в європейському просторі [2].

У філософських дослідженнях поняття «принцип» розглядається як основоположна ідея, яка пронизує усю систему знання і субординує його [8, с. 525]. Педагогічне навантаження поняття «принцип» має свою специфіку. Зокрема, принципом навчання називають одну з вихідних вимог до процесу навчання, яка впливає із закономірностей його ефективної організації. Сукупність принципів навчання складає певну систему вихідних, головних дидактичних, психолого-педагогічних, організаційно-методичних вимог до процесу навчання та виховання, виконання яких забезпечує достатню ефективність.

Серед стратегічних принципів, сформульованих у нормативних державних документах щодо освітньої політики України, чітко визначені принципи:

демократизації освіти; пріоритетності освіти як процесу трансляції соціально значущого культурного досвіду людства; *гуманізації*, адже загальновідомо, що під гуманізмом розуміють систему ідей і поглядів на людину як найвищу цінність, визнання «безмежності можливостей людини, її здатності до самовдосконалення, прав особистості на вільний прояв своїх здібностей, переконань, утвердження блага людини як критерію оцінки рівня суспільних відносин» [1, с. 32] і передбачає орієнтацію на формування громадянина з високими інтелектуальними, моральними, естетичними, фізичними якостями; *гуманітаризації* як антропологічної орієнтації освітнього змісту; *національної спрямованості освіти*, її вкоріненні у національний ґрунт.

Принцип *демократизації* освіти передбачає організацію діяльності навчально-виховних закладів України на правових, громадсько-державних засадах, відкритих для батьків і громадськості, в яких забезпечується свобода слова і запитань, право вибору студентами навчальних дисциплін, створюються умови для вільного переходу студентів до вищих навчальних закладів країн Європи і взаємного визнання дипломів про вищу освіту. Це спрямовує студентів до таких цінностей громадського життя, як незалежність, самостійність, сміливість у відстоюванні своєї думки, своїх поглядів, чесність, щирість.

Принцип *гуманізації* передбачає таку систему суб'єкт-суб'єктних діалогових взаємовідносин у навчально-виховному закладі, які створюють найсприятливіші умови для розвитку кожним суб'єктом педагогічного процесу своїх духовно-інтелектуальних сил, неповторних національних, особистісних рис і засвоєння необхідних знань, умінь і навичок, щоб стати висококваліфікованим фахівцем. Гуманістичний підхід до навчання та виховання студентів, перш за все,

орієнтує їх на такі цінності: терпимість; самоповага; творча активність; розвиток власних здібностей; непримиримість з власними недоліками та недоліками інших, чуйність (дбайливість, турботливість).

Принцип *гуманітаризації* спрямовує педагогічні процеси на індивідуальний розвиток і саморозвиток особистості, максимальне наближення вивчення кожної навчальної дисципліни до майбутніх потреб студентів; формування системи морально-правових відносин, політичної культури, оптимальне поєднання загальнолюдських та національних цінностей, виховання на засадах християнської моралі, посилення ролі гуманітарних наук і гуманітарно зорієнтоване вивчення дисциплін фахової підготовки. Крім того, його впровадження в сучасну освіту передбачає формування у студентів таких ціннісних орієнтацій, як: почуття національної гідності; пошана до національно-культурних цінностей інших народів; освіченість (широта знань, висока загальна культура); широта поглядів, толерантність (вміння розуміти іншу точку зору, поважати смаки інших). На нашу думку, використання цих принципів на різних рівнях навчально-виховного процесу сприяє формуванню у студентів відповідальності, прагнення до якісного засвоєння фахових знань, умінь і навичок, тобто орієнтує його на такі цінності особистого життя: міцна воля (вміння настояти на своєму, не пасувати перед труднощами); самоконтроль (стриманість, самодисципліна); високі запити (високі вимоги до життя, високі домагання); старанність (дисциплінованість); відповідальність (почуття обов'язку, вміння дотримуватись слова); раціоналізм (вміння розумно і логічно мислити, приймати обмірковані рішення); ефективність у справах (працьовитість, ініціативність, підприємливість).

Фахова підготовка майбутніх учителів музики, як складова цілісного освітнього процесу, також спирається на визначені теоретиками і практиками педагогіки вищої школи, зокрема А. Алексюком, Є. Бондаревською, І. Зязюном та іншими, загальнодидактичні принципи, а саме: науковості, фундаментальності, системності, природовідповідності та природодоцільності, єдності логічного та історичного, єдності загальнолюдського та національного, єдності суспільного та особистого, єдності теорії та практики, єдності навчання та виховання.

Специфічність процесу фахової підготовки майбутнього вчителя музики полягає у пріоритетності принципу *художності* у викладанні мистецьких дисциплін над загальнодидактичним принципом науковості. Формули «викладати мистецтво як мистецтво» і «говорити з вихованцями мовою самого мистецтва» означають зміну пріоритетів. На думку Г. Падалки, – «Формування духовного світу людини, закономірності гармонізації життя, забезпечення природного входження до соціального середовища складають нині особливо важливий предмет наукових пошуків» [5, с.7].

Науковість – важливий принцип, який нерідко розумівся у мистецькій освіті досить вузько, ототожнюючи мистецькі дисципліни з точними природничими науками. Запозичення із цієї галузі дидактичних принципів, яким надавалося всезагальне значення, приводило до пошуків теоретико-методологічних засад, які спиралися на об'єктивні закономірності. З таких позицій увага до творчої сторони художньо-педагогічної діяльності вважалася небезпечною, це могло з точки зору ортодоксальної дидактики «підірвати основи науковості» навчального процесу.

Фундаментальність спрямовує художньо-педагогічну освіту на висвітлення найбільш вагомих наукових досягнень наукового пізнання, теорій, напрямів, шкіл, що набули світового значення, знайшли авторитетне практичне підтвердження.

Системність забезпечує висвітлення гуманітарного знання у розмаїтті взаємовідносин та взаємозв'язків усіх його складових частин, у зв'язках з досягненнями гуманітарних, природознавчих, технічних, технологічних наук. Цей принцип забезпечує цілісність гуманітарної освіти як єдиного комплексу спеціалізованого знання про суспільство, державу, людину, культуру, мистецтво з уроками історії, поступом цивілізації.

Принцип *природовідповідності та природодоцільності* у новому його баченні набув класичного характеру, суть його реалізації висвітлено у працях Я. Коменського, Ж. Руссо, К. Ушинського, В. Сухомлинського та ін.

На сучасному етапі принцип природодоцільності співвідноситься вченими (Л. Гумільов, І. Кон, С. Кульневич, О. Мудрик та ін.) з мега- й мезофакторами, тобто впливом тонких енергій та ландшафтно-кліматичних умов на виникнення і протікання ціннісно зорієнтованих процесів, що дозволяє встановити залежність духовно-моральної сфери особистості від ноосферних впливів.

Принцип *єдності логічного та історичного* характеризує співвідношення реального суспільного поступу і його відображення в теоретичному мисленні та навчально-виховному процесі, зобов'язує до всебічності, повноти вивчення й висвітлення проблем людини.

Принцип *єдності національного та загальнолюдського* спрямовує художньо-педагогічну

підготовку на об'єктивне висвітлення особливого і загального в історії та культурі народів світу, сприяє усвідомленню долі, історичної місії свого народу, вивченню і висвітленню рідної історії та історії інших країн, застерігає навчально-виховний процес від нігілістичних збочень, нехтування надбаннями світової та національної гуманітаристики.

Принцип *єдності суспільного та особистісного* орієнтує навчально-виховний процес на висвітлення органічного взаємозв'язку людини, суспільства і культури, взаємин особистостей як суб'єктів суспільно-історичної практики.

Принцип *єдності теорії і практики* засвідчує факт взаємозалежності гуманітарної теорії і соціальної практики, відіграє активну роль гуманітарної теорії у справі вдосконалення суспільного життя, сприяє формуванню громадянської позиції особистості майбутнього вчителя.

Принцип *єдності навчання та виховання* віддзеркалюється у тлумаченні фахової підготовки як інструменту освоєння соціальних та культурних процесів у мінливому середовищі буття, у цілісності усіх форм навчально-виховного процесу у ВНЗ.

Спираючись на методологічні принципи, що визначають структурну, змістову та процесуальну спільність усіх складових вищої педагогічної освіти, визначення особливостей фахової підготовки вчителя музики потребує їх доповнення рядом принципів, що розкривають особливості впровадження кредитно-модульної системи в освітній процес закладів вищої освіти.

Кредитно-модульна система організації навчального процесу – це модель організації навчального процесу, яка ґрунтується на поєднанні модульних технологій навчання та залікових освітніх

одиниць (залікових кредитів). *Мета* її впровадження полягає в підвищенні якості вищої освіти фахівців і забезпеченні конкурентоспроможності випускників, престижу української вищої освіти у світовому освітньому просторі.

Основними завданнями кредитно-модульної системи є:

– адаптація ідей ECTS до системи вищої освіти України для забезпечення мобільності студентів у процесі навчання та гнучкості підготовки фахівців, враховуючи швидкозмінні вимоги національного та міжнародного ринків праці;

– забезпечення можливості навчання студентів за індивідуальною варіативною частиною освітньо-професійної програми, що сформована за вимогами замовників та побажаннями студента і сприяє його саморозвитку і відповідно підготовці до життя у вільному демократичному суспільстві;

– стимулювання учасників навчального процесу з метою досягнення високої якості вищої освіти;

– унормування порядку надання можливості студенту отримання професійних кваліфікацій відповідно до ринку праці.

Упровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу вимагає, на нашу думку, дотримання таких **принципів:**

1. **Порівняльної трудомісткості кредитів**, який полягає в досягненні кожним студентом встановлених ECTS норм, які забезпечують академічну мобільність студентів, державне й міжнародне визнання результатів освіти на конкретних етапах виконання студентом індивідуального навчального плану.

2. **Методичного консультування** – передбачає здійснення наукового й інформаційно-методичного супроводу освітнього процесу.

3. **Організаційної динамічності** – зорієнтований на забезпечення можливостей зміни змісту навчання з урахуванням динаміки соціального замовлення і потреб ринку праці.

4. **Гнучкості та партнерства** – полягає в побудові системи освіти так, щоб зміст навчання та шляхи досягнення цілей освіти та професійної підготовки відповідали індивідуальним потребам та можливостям студента.

5. **Пріоритетності змістової й організаційної самостійності та зворотного зв'язку** – зорієнтований на створення умов організації навчання, що вимірюється та оцінюється результатами самостійної пізнавальної діяльності студентів.

6. **Прогностичності** – полягає у встановленні стійких зв'язків змісту освіти з науковими дослідженнями.

7. **Технологічності** – передбачає використання ефективних педагогічних й інформаційних технологій, що сприяє якісній підготовці фахівців з вищою освітою та входженню в єдиний інформаційний та освітній простір.

8. **Усвідомлення перспективи** – означає створення умов для глибокого розуміння студентом мети та завдань освіти і професійної підготовки, а також можливості їх успішного досягнення.

9. **Діагностичності** – передбачає забезпечення можливості оцінювання рівня досягнення та ефективності завдань фахової підготовки, сформульованих і реалізованих в системі освіти.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок із напрямку. Отже, в модернізації фахової підготовки вчителя музики важливо враховувати функціональні аспекти знання про цінності в системі суспільно-практичної освітньої діяльності. В її основі лежить зміст цінностей освіти як оцінка визнаних суб'єктом освіти загальнозначущих цінностей для

подальшого її удосконалення. Вони розкривають характер існування та функціонування нових основ гуманітарної освіти, що відповідають сучасному розумінню цивілізованого суспільства.

Перспективи вивчення розглянутої проблеми полягають у визначенні та теоретичному обґрунтуванні процесу формування художньої картини світу майбутнього вчителя музики в системі фахової підготовки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В.П., Андрущенко Т.В., Савельєв В. Л. Конституціоналізація освітнього простору Європи: аксіологічний вимір. Київ : МП «Леся», 2014. 460 с.

2. Болонський процес у фактах і документах / Упоряд. Степко М. Ф., Болюбаш Я. Я., Грубіянюк В. В., Бабін І. І. Київ–Тернопіль: Вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2003. 52 с.

3. Лобач О. О. Кордоцентрична парадигма розвитку емоційної культури вчителя мистецьких дисциплін. *Учитель мистецьких дисциплін у дискурсі педагогічної майстерності* : монограф. / за наук. ред. О. М. Отич. Бердянськ, 2013. С. 98-114.

4. Орлов В.Ф., Фурса О.О., Баніт О. В. Педагогічна майстерність викладача мистецьких дисциплін : навч.-метод. посіб. Київ : Едельвейс, 2012. 272 с.

5. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) : монограф. Київ : Освіта України, 2008. 274 с.

6. Реброва О.Є. Методологічні основи педагогічної ментальності: культурологічний та професійний аспекти : монограф. Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2012. 283 с.

7. Сидоров Н. Р. Філософія образования. Введение. Санкт-Петербург: Питер, 2007. 304 с.

8. Філософський словник / за ред. В. І. Шинкарука. Київ : УРЕ, 1986. 800 с.

9. Хижна О. П. Інноваційний розвиток мистецької освіти: суспільна потреба та суперечності її реалізації. *Наука і освіта : наук.-практ. журн. Півд. наук. центру НАПН України*. 2010. лютий. С. 278-283.

REFERENCES

1. Andrushhenko V. P., Andrushhenko T. V., Savel'yev V. L. (2014). Konstytuzionalizaciya osvitynoho prostoru Yevropy: aksiologichnyj vy'mir. Ky'yiv: «Lesya», 2014. 460 s.

2. Bolons'kyj proces u faktax i dokumentax (2003) / Uporyad. Stepko M. F., Bolyubash Ya. Ya., Grubiyanko V. V., Babin I. I. Ky'yiv–Ternopil: Vy'd-vo TDPU im. V. Gnatyuka, 2003. 52 s.

3. Lobach O. O. (2013). Kordocentrychna paradygma rozvytku emocijnoyi kul'tury vchytelya mystecz'kyx dy'scyplin. Uchytel' mystecz'kyx dy'scyplin u dy'skursi pedagogichnoyi majsternosti : monograf. / za nauk. red. O. M. Oty'ch. Berdyans'k, 2013. С. 98-114.

4. Orlov V. F., Fursa O. O., Banit O. V. (2012). Pedagogichna majsternist' vykladacha mystecz'kyx dy'scyplin : navch.-metod. posib. Ky'yiv : Edel'vejs, 2012. 272 s.

5. Padalka G. M. (2008) Pedagogika mystecz'tva (Teoriya i metodyka vykladannya mystecz'kyx dy'scyplin): monograf. Ky'yiv : Osvita Ukrainy, 2008. 274 s.

6. Rebrova O. Ye. (2012). Metodologichni osnovy pedagogichnoyi mental'nosti: kul'turologichnyj ta profesijnij aspekty: monograf. Ky'yiv: NPU im. M. P. Dragomanova, 2012. 283 s.

7. Sy`dorov N. R. (2007). Fy`losofy`ya obrazovany`ya. Vvedeny`e. Sankt-Peterburg: Py`ter, 2007. 304 s.

8. Filososfs`ky`j slovny`k (1986). / za red. V. I. Shy`nkaruka. Ky`yiv : URE, 1986. 800 s.

9. Xy`zhna O. P. (2010). Innovacijny`j rozvy`tok my`stecz`koyi osvity`: suspil`na potreba ta superechnosti yiyi realizaciyi. Nauka i osvita : nauk.-prakt. zhurn. Pivd. nauk. centru APN Ukrainy`. 2010. lyuty`j. S. 278-283.

Dengoa Ao. Principles for improving faculty training of future teachers of music in credit-module system of teaching.

Abstract. The article substantiates the principles of improving the professional training of future music teachers as a universal educational system capable of optimizing the process of personal development of students in the difficult conditions of contemporary social life. It is emphasized that the important task of pedagogical science is the development of the system of artistic and pedagogical education of future music teachers. On the basis of nanolytic-synthetic review and generalization, the peculiarities of the implementation of specific principles for improving the professional training of future music teachers in the conditions of the credit-modular system of education are analyzed, namely: comparative complexity of credits, methodical counseling, organizational dynamism, flexibility and partnership, priority of content and organizational independence, and feedback, predictability, technology, awareness of the prospect, diagnostic.

Key words: a new paradigm, system of education, the art and pedagogical education, the professional possibility, professional culture.

Денгаова Ао. Принципы усовершенствования профессиональной подготовки будущих учителей музыки в условиях кредитно-модульной системы обучения.

Аннотация. В статье обосновываются принципы усовершенствования профессиональной подготовки будущих учителей музыки как универсальной воспитательной системы, способной оптимизировать процесс личностного развития студентов в условиях современного общества. Подчеркивается, что важной задачей педагогической науки является разработка системы художественно-педагогического образования будущих учителей музыки. На основе анализа и синтеза осмыслено особенности реализации специфических принципов усовершенствования профессиональной подготовки будущих учителей музыки в условиях кредитно-модульной системы обучения. Автором проанализированы принципы сравнительной трудоемкости кредитов, методического консультирования, организационной динамичности, гибкости и партнерства, приоритетности содержательной и организационной самостоятельности, обратной связи, прогнозируемости, технологичности, осознания перспективы, диагностичности.

Ключевые слова: новая парадигма, система образования, профессиональные возможности, художественно-педагогическое образование, профессиональная культура.